

Олександр Біловус
студент гр. ФФАМ-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Анна Іванова

ЕФЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Трансформаційні зміни сучасного суспільства поставили питання необхідності дослідження діючих інструментів податкового регулювання, обґрунтування їхньої дієвості. Головною умовою є створення такого податкового механізму, який би міг сприяти економічному зростанню, давав можливість збільшувати обсяги та підвищувати ефективність виробництва, зменшував інфляційні ризики та підвищував рівень життя населення.

Податкове регулювання не може функціонувати без інструментів та важелів, за допомогою яких безпосередньо відбувається податкове регулювання, і які, в свою чергу, складають основу його механізму.

Розглянемо фіскальні, економічні та соціальні ефекти податкового інструментарію.

В умовах соціальних та економічних трансформацій фіскальні ефекти функціонування інструментів податкового регулювання безпосередньо впливають на гарантування стабільного розвитку економіки держави.

Фіскальні ефекти функціонування інструментів податкового регулювання проявляються при формуванні дохідної частини Державного бюджету та місцевих бюджетів України, централізованих фондів фінансових ресурсів для реалізації державою покладених на неї функцій. Податкові надходження до Державного бюджету України в 2022 році становили 949,8 млрд грн, що на 157,3 млрд грн, або на 14,2%, менше порівняно із 2021 році. Відповідно, у 2021 році їх питома вага склала 85,4%, хоча в 2022 році питома вага скоротилася до 53,1% [1].

Доходи бюджетів усіх рівнів зазнали деяких втрат внаслідок соціально-економічної кризи, викликані пандемією; також веденням воєнних дій на значній території України. Але за рахунок надходження грантової допомоги доходна частина державного бюджету була виконана на належному рівні, тобто +15,1% від планового.

Таким чином, фіскальні ефекти функціонування податкових інструментів регулювання проявляються у формуванні бюджетних ресурсів держави. Поряд із тим, визначального значення набуває ефективність використання податкових надходжень. Мало того, виходячи з природи податку існує об'єктивна необхідність в оцінці економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання.

До економічних ефектів застосування інструментів податкового регулювання відносимо забезпечення зростання валової доданої вартості (ВДВ), а відтак примноження валового внутрішнього продукту та стимулювання

інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні як базису нової якості економічних перетворень.

У свою чергу, динаміка ВДВ за період 2019–2020 рр. демонструє дещо відмінні тенденції. Так, незначне зростання спостерігалось за наступними галузями національної економіки: Інформація та телекомунікації (2,3%), Оптова та роздрібна торгівля (1,2%), державне управління та оборона (0,7%), та охорона здоров'я (0,3%) [2].

Ряд галузей, серед яких добувна та переробна промисловості, будівництво і діяльність транспорту та зв'язку, демонструють зниження темпів росту ВДВ у 2020 р. порівняно з попереднім роком.

Окрім впливу на динаміку ВДВ, до економічних ефектів податкового регулювання відносимо стимулювання інвестиційної діяльності. За досліджуваний період фінансування капітальних інвестицій головним чином відбувалося за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Так, їхня частка у загальному обсязі фінансування капітальних інвестицій коливалася в межах від 71,3% до 68,6%. Причому, питома вага бюджетного фінансування капітальних інвестицій коливалася в межах від 4,0% до 9,2%. Зазначимо, що обсяги фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів із 10,4% до 8,4% відповідно [3].

Якщо врахувати той факт, що фінансування капітальних інвестицій в Україні відбувається за рахунок власних коштів підприємств та організацій, а роль держави у прямій бюджетній підтримці інвестиційної діяльності є незначною, посилюється необхідність у застосуванні непрямих важелів державного регулювання, серед яких ключову роль відіграє податкове регулювання.

Однак, дієві інструменти податкового регулювання, наприклад, інвестиційні податкові пільги, у вітчизняній практиці податкового регулювання відсутні.

Ще одним аспектом податкового регулювання є стимулювання інноваційної діяльності, адже лише 16,6% промислових підприємств у 2019 р. впроваджували інновації. При цьому, впроваджено 2 188 нових технологічних процесів; освоєно виробництво 3 403 інноваційних видів продукції, із них 942 нових видів техніки [3].

Крім розглянутих фіскальних та економічних ефектів функціонування інструментів податкового регулювання для комплексного моніторингу вітчизняної практики використання інструментів податкового регулювання доцільно проаналізувати їх соціальні ефекти.

Одним із запропонованих соціальних ефектів функціонування податкових інструментів регулювання є вплив на зайнятість населення. Рівень безробіття залишається високим і збільшується з кожним роком. Зокрема, у 2021 р. безробітне населення склало 10,3% економічно активного населення [4].

Для зменшення рівня безробіття пропонуємо застосування такого податкового інструментарію як спрощена система оподаткування, при якій, без прямого втручання держави, населення зможе себе забезпечити роботою.

Соціальний ефект функціонування податкових інструментів регулювання стає очевидним також у забезпеченні соціальної справедливості за рахунок

прогресивної системи оподаткування доходів фізичних осіб. Як уже зазначалося, на даний час доходи фізичних осіб (в основному заробітна плата) оподатковуються лише за ставкою 18%. Такий рівень в оподаткуванні фізичних осіб не відповідає принципу соціальної справедливості, так як хто більше заробляє – має більше сплачувати. Більшість країн ЄС використовують прогресивні шкалу оподаткування доходів фізичних осіб, тобто чим більший дохід за розміром, то має бути більша ставка податку.

Напрямами вдосконалення вітчизняної практики функціонування податкових інструментів регулювання у контексті забезпечення соціального та економічного розвитку України мають стати: диференціація ставок, забезпечення більшої прогресії в оподаткуванні доходів фізичних осіб та інвестиційно-інноваційної спрямованості податкових пільг в Україні. У свою чергу, удосконалення податкового регулювання має відбуватися одночасно з адекватними інституційними перетвореннями в Україні.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
4. Держстат назвав регіони з найвищим рівнем безробіття. <https://rubryka.com/2020/10/04/derzhstat-nazvav-regiony-z-najvyshhym-rivnem-bezrobittya/>